

I Congr s Internacional d'Educació en el Mediterrani.

Educació, Integració i Moviments migratoris Propostes per al segle XXI

Universitat de Bretanya Occidental (França)

Interculturalidad i relacions internacionals

(L'Anàlisi Institucional i L'Intercultural: Creus i trasducciones.

Patrick Boumard

Observem en primer lloc que l'Intercultural (com tema, i fins i tot com terme)  s recent. A França en qualsevol cas. Aquesta tem tica no existia abans dels anys 80, i l'aparició d'un interès per les pràctiques culturals dels grups socials, des d'un plantejament crític alhora de la concepció política de les diferències entre els homes, i també del discurs sociològic que tendeix a objectivar les pràctiques humanes. L'intercultural apareix com tem tica en un context molt vinculat al qüestionament de l'estructuralisme en les ciències antro-po-socials i a l'aparició de filosofies del subjecte.

A més s'empren diverses paraules que se superposen i són emprades de manera aproximada i de forma equivalent: al costat d'Intercultural, es troba pluriculturalisme, multiculturalisme, interculturalisme, interculturalitat. El corrent francès anomenat Anàlisi Institucional prefereix parlar d'Intercultural per les següents raons: El sufix "isme" fa més aviat pensar en l'acció, dirigit cap a: "socialisme", "comunisme" .

L'ocupació del terme "intercultural", que es va imposar a poc a poc en els institucionalistes principalment a Alemanya i França, vol posar l'accent en el car cter global d'aquest concepte. Es tracta d'un fenomen social que conté múltiples dimensions. Aquesta és la raó per la qual la utilització de l'adjectiu "intercultural" permet una aplicació més general a diferents fenòmens.

Per altra banda, vam preferir "inter" a "multi", "pluri" o "trans"

Multi o pluri insisteixen solament en l'acumulació o en la superposició d'elements ."Trans"  s interessant, per exemple com es veu en el terme "transdisciplinarietat"

Però aquest prefix assenyala una intencionalitat específica de superar de ruptures i de travessar situacions.

"Inter" presenta l'avantatge de subratllar la complexitat del fenomen i de la seva dinàmica i de posar en joc la dimensió d'actors de tots els protagonistes de la situació.

Vaig a articular aquesta presentació de l'enfocament institucional de l'intercultural en quatre moments:

En primer lloc, en referència a la societat francesa, mostraré com l'anàlisi institucional ha participat en el moviment de maig del 68 en la seva dimensió de crítica del mico-culturalisme.

En un segon punt, destacaré la funció de la mediació com a mètode de desbloquej de les situacions on s'enfronten cultures diferents.

En tercer lloc presentaré el que crido "l'alternativa etnogràfica" que permet solucionar les situacions cristal·litzades.

I finalment presentaré l'estat de la investigació a França sobre la qüestió de l'intercultural segons les posicions actuals del corrent institucionalista.

Maig del 68 i la crítica del Monoculturalisme.

L'Anàlisi Institucional es presenta en primer lloc com una teoria crítica, una oposició al contingut polític i social contra un monopoli del saber d'on estarien exclosos els protagonistes socials. És el corrent segurament més representatiu de la rebel·lió de maig del 68, ella es reivindica de diversos orígens, segons els seus creadors: la psicoteràpia (Guattari), la psicologia social (Lapassade), la sociologia (Lourau) o la pedagogia (Lobrot).

El punt comú és que els protagonistes socials són propietaris dels seus actes i dels seus coneixements. Cadascun té el dret a parlar, amb la seva llengua, de les seves pràctiques, i dels seus punts de vista sobre la realitat.

No es parlava encara de multiculturalisme i encara menys d'intercultural en aquesta època. Es parlava més aviat de llibertat d'expressió, de reconeixement dels altres, d'obertura sobre el món i de diversitat de coneixements.

Però si s'analitzen les coses en termes més moderns, es constata que si maig del 68 representa una rebel·lió antiautoritària, d'esperit llibertari en termes molt polítics, realment segons el vocabulari modern es parlaria de reconeixement dels punts de vista de l'altre, de qüestionament d'un únic mètode de saber i de prendre en consideració les experiències i les pràctiques socials.

És doncs una dimensió molt antropològica, en els termes actuals, que il·lumina el moviment de maig del 68, amagat sota el discurs polític de l'època.

L'Anàlisi institucional en aquest sentit, se situava en el marc sociològic de l'anàlisi d'una societat plural. Aquesta és la raó per la qual els seus fundadors es van comprometre molt ràpidament en l'experiència de la Universitat experimental de Vincennes, fins i tot si no van ser els creadors (Debeauvais, Berger, Merlin: personalitats més polítiques en sentit ampli). Molt ràpidament, Lobrot, Lourau, Lapassade, Ardoino, i fins i tot joves estudiants de Nanterre (Hess, Ville, Savoye) es van comprometre en aquesta experiència que els interessava sobretot a partir del concepte de autogestió.

L'autogestió, en els anys 70, significa autonomia en relació amb poder polític. Però fonamentalment significa:

- Igualtat de tots
- Democràcia directa
- No hi ha jerarquia dels coneixements
- Funcionament per Assemblees generals.

Lapassade, per exemple, va ser triat arran d'un vot d'estudiants, contra l'opinió de la majoria dels professors del departament.

El que xocava a l'opinió pública, als periodistes etc, era que els cursos no es donaven en l'ambient estudiós de les universitats clàssiques.

El que xocava als universitaris, era que els títols es donaven sense els exàmens tradicionals. El que xocava al món obrer, era que aquesta universitat estava oberta als que no tenien el batxiller. Nombroses persones sense títols venien a assistir a cursos de nit.

El que xocava al món polític, era la dimensió llibertària, crítica política de la França dels anys 70.

Però el que xocava al visitant (jo vaig passar la meva tesi de Doctorat el 1975), era:

- El gran nombre d'Africans i Magrebins
- Atorgar La paraula a gent que parlava un francès aproximat, i poc acadèmic.
- L'ambient de "souk" àrab (dels magatzems, de les vendes de "merguez", dels cafès exòtics) en els passadissos de la universitat.
- La diversitat de les llengües: sobretot àrab, wolof, espanyol (els refugiats sud-americans).

No és doncs la dimensió política que era la més visible, era la barreja. El que es diria avui el multicultural.

Si observem el funcionament de la universitat, d'una manera més propera, ens adonem que els estudiants de tots aquests països no estaven en una posició de rebre coneixements de manera passiva, sinó que aportaven la seva pròpia visió del món.

Es parlava en l'època d'aprenentatge recíproc en referència a l'experiència de Illich en Cuernavaca, a Mèxic.

És el que es diria avui l'intercultural:

- L'intercanvi amb l'altre millora el meu coneixement.
- El mestissatge és una evolució ineludible.

Tinguem en compte que aquest intercultural col·loca immediatament la dimensió etnològica més que política o social, i per descomptat qüestiona tota la pedagogia.

I que fa l'Anàlisi Institucional aquí dintre?

Inventa un nou concepte: la Sociologia d'Intervenció.

Posa en pràctica una nova postura: la Implicació.

La sociologia d'intervenció, això vol dir que el coneixement no ve dels aprenentatges llibrescs, sinó de les interaccions entre l'investigador i la gent de terreny. No hi ha un vector acadèmic del coneixement, sinó dels processos d'intercanvis. Conèixer, és produir el canvi, transformar les situacions. Tot coneixement és el fruit d'una experiència social, ella mateixa és una experiència social.

La implicació, això significa que el subjecte produeix l'objecte de coneixement. Cap coneixement és neutre. Un està sempre embarcat en una aventura. Una aventura intel·lectual i existencial. El coneixement és una història complexa construïda entre subjectes.

Sobre aquest punt també, no es parla en aquesta època d'intercultural, però es veu que els elements són aquí.

Aquesta concepció es va imposar a poc a poc, a través de dos fenòmens molt diferents:

El desenvolupament de la OFAJ i l'arribada massiva d'estudiants magrebins.

- La OFAJ (Oficina franc-alemanya de la joventut), fundada després de la guerra per permetre als joves dels dos països que es trobin i que es comprenguin, és acceptat per certs institucionalistes en particular per Remi Hess. Molt de pressa aquestes trobades van a demostrar que s'aprèn per la proximitat amb l'estranger, però més profundament que les interaccions entre les cultures produeixen transformacions en els dos sentits i que desemboquen en noves pràctiques culturals comunes.

- En les primeres generacions d'estudiants magrebins, meravillados per tenir accés als estudis superiors en La Universitat francesa, van a succeir gent que anava a Vincennes específicament per obtenir allí els diplomes i importar la seva cultura d'origen per a confrontar-la amb la cultura occidental. Així doncs múltiples treballs, fins a tesis doctorals tindran com a tema la civilització àrab però també els efectes de les migracions sobre les cultures nascudes a França, (segona i tercera generació): no solament una doble cultura, sinó una cultura específica amb llenguatge particular i pràctiques i peticions noves. És el que s'ha anomenat "La cultura jove", per un eufemisme que marca bé com la societat oficial percep el perill del inter-cultural per un sistema solidificat en el replegui identitari.

Un es troba doncs, obligat per la realitat, davant aquesta situació que fa que les trobades i les interaccions que produeixen i fins i tot suposen impliquen l'aparició d'una nova cultura, fins i tot la cultura universitària.

Es troba llavors, aquesta doble idea d'un mestissatge cultural, i de la invenció d'una nova realitat a partir d'aquest mestissatge, com pot veure's en els temes d'investigació actuals a la universitat Paris 8.

Aquesta és la raó per la qual les dues recents crisis socials a França (la cridada "dels suburbis" al novembre de 2005, i la cridada "de la CPE" a principis de 2006, han estat millor compreses i seguides per la universitat Paris 8 (nom actual de Vincennes) que en altres parts de França.

Així doncs, un nombre especial de la revista Institucionalista els Irreductibles, va aparèixer de seguida, a partir dels diaris d'estudiants durant la vaga; es va crear immediatament un fòrum d'expressió i de debat a Internet, suscitant les reaccions d'antics estudiants del món sencer, que van guardar el contacte amb la corrent Institucionalista després d'haver passat els seus títols a la universitat Paris 8.

Es pot parlar aquí dels efectes d'una cultura Paris 8.

B. La mediació com a vincle

La diversitat cultural, el xoc de les cultures, és evidentment un context on els conceptes d'intervenció, d'implicació, tal com els prediquen els institucionalistas, poden expressar-se de la manera més clara.

En efecte, el plantejament institucionalista suposa aclariment i comunicació entre interlocutors que a priori no es comprenen.

El concepte de mediació és alhora indispensable i està situat històricament en l'evolució de les idees.

Això suposa:

- Reconeixement de les diferències
- Postulat de la possibilitat com a mínim d'una llengua comuna
- Postulat de comunicació i interaccions
- Paper actiu del mediador.

Tot un corrent de pensament es va desenvolupar en aquest sentit a partir de l'Anàlisi Institucional.

Es pensa en primer lloc en la Pedagogia institucional, el plantejament global de la qual col·loca al professor en posició de mediador i no de transmissor de saber. És segurament en aquest context que el concepte de autogestió va funcionar de manera més explícita en termes de mediació en un marc multicultural. Una vintena d'anys després dels textos fundadors (Lobrot i Lourau eren pedagogs al principi), l'Institut experimental de Saint-Nazaire va adaptar els principis de l'autogestió que van permetre resocialitzar als joves exclosos del sistema escolar.

Però és en el funcionament de les relacions humanes entre adults de diferent origen que els institucionalistes van treballar sobretot, la mediació.

La mediació suposa una presa de distància crítica en relació amb els seus propis automatismes, i això en tots els àmbits de la comunicació: no verbal, lingüístic i cultural.

És a través d'una meta-cognició que podrà aparèixer, gràcies a la funció de mediació, una meta-comunicació.

D'aquí la importància de la llengua. No solament a nivell lingüístic, sinó més aviat en la seva dimensió social, com ho proposa el etno-metodologia. Es tracta del control de la llengua social.

L'experiència de la diversitat cultural obliga d'alguna manera a causa de la consideració de legitimitats contradictòries, a un reconeixement de la alteritat.

Però des del punt de vista institucionalista, no es tracta de fer correspondre les diferències o antagonismes.

Para Lourau en particular, la implicació sol pren sentit en un context de transducció, és a dir, d'autoorganització en el futur.

Són els embolics de l'ordre i de desordre que construeixen aquesta realitat humana consubstancialment complexa. Com pensar la necessitat de la intervenció socioeducativa si es reconeix el context intercultural?

No és necessari caure en la il·lusió de l'identitari.

Tota simplificació romàntica impedeix comprendre la realitat que s'està construint.

Per exemple, una labor d'investigació que vaig realitzar amb un equip del meu laboratori, pel que fa a les poblacions gitanes a l'oest de França, va posar de manifest que, sí existeix una realitat cultural gitana.

- És diversa:

Romanesos, Manouches, Gitanos etc. Amb fortes jerarquitzacions socials posades en dubte per estratègies individuals en la societat actual.

Amb una gran rivalitat, o fins i tot odi, cap als romanesos que arriben d'Europa de l'Est (Romania).

Amb pretensions diferents, que Brussel·les no veu, segons els grups. La llengua per exemple. A l'oest de França, els Gitanos no utilitzen el Romanès (sinó una llengua pròxima als dialectes locals), per tant la demanda d'escoles gitanes, com es veu a la Catalunya francesa, no tenen cap sentit a Bretanya.

- És evolutiva:

Les dones estan a favor de la sedentarització, perquè troben avantatge en la societat de consum.

Elles estan a favor de l'escolarització dels nens, perquè han comprès que la societat actual, en comptes de tolerar i fins i tot acceptar als marginats, produeix l'exclusió que és perjudicial per als seus fills.

Els joves menyspreen als "majors" i el que consideren com el seu folklorisme o resignació.

L'oposició cultural es va canviar en la pràctica de bandolerisme greu (droga, proxenetisme, atacs a mà armada...) Tot això està en contradicció amb una imatge romàntica del Gitano virtuós amb el seu violí, de la Gitana que balla el flamenc, o de les pel·lícules de Gatlif.

Pel que es refereix a les dones, això solament es pot comprendre si s'accepta desfer-se de la imatge de la dona en la societat nòmada, fantasiada per una visió ideològica del món gitano.

Pel que es refereix als joves, això solament pot incloure's si s'admet que la pèrdua del vincle intergeneracional produeix en tota societat comportaments anòmics.

Les coses són sempre complexes. L'actitud intercultural suposa almenys dues observacions:

Anar de les pràctiques concretes de la gent, dels seus rituals i les seves maneres d'estructurar la seva vida. Escoltar a la gent, parlar amb ells i oblidar les seves representacions imaginàries.

Sortir de la simple juxtaposició dels sistemes culturals. Els nous vinguts importen la seva cultura (el que planteja problemes a la lògica d'integració), però ells s'apropien també de la cultura del país d'acollida (el que planteja problemes als partidaris del comunitarisme).

L'intercultural destaca una dimensió de creació, de novetat, d'imprevisió. Aquestes interaccions múltiples i imprevisibles produeixen la realitat social, però és necessari anar més lluny: tenen aspectes epistemològics (lògica del coneixement), praxiològics (lògica de l'acció) i axiològics (lògica dels valors).

Aquesta és la raó per la qual els intercanvis interculturals troben un obstacle principal en la idea (o més aviat en la fantasia) d'una bona trobada intercultural. Llavors, hi ha un gran perill de reduir la mediació a una simple remediación (remei), és a dir, la reparació d'una comunicació que s'imaginaria que els xocs interculturals no són més que avatars o representacions infantils.

AL contrari, es tracta de reconèixer plenament la complexitat de les relacions, i també l'ambigüitat sempre present en la consideració dels punts de vista antagònics.

Hi ha com un postulat de educabilidad cognitiva en el plantejament de mediació.

Vaig constatar el límit d'aquest postulat estudiant el fenomen de l'avalot en l'escola. Les trobades amb els protagonistes (els alumnes autors de l'avalot i els professors víctimes) van evidenciar dues versions incompatibles d'una mateixa realitat, o més aviat dues realitats per a una mateixa situació: del costat dels alumnes, una classe de feta que diuen com una epopeia. Del costat del professor, un gran sofriment amb conseqüències eventualment dramàtiques. I de vegades, les dues configuracions en la mateixa persona (antic alborotador que s'ha convertit en professor).

C. L'alternativa etnogràfica

La qüestió de la concepció de la cultura està en el centre de la nostra reflexió sobre l'intercultural. A França, s'assisteix a un debat sobre la qüestió, cap al final dels anys 80. Es constata una oposició entre els quals posseeixen la Cultura, com valor universal de la Humanitat, i els que distingeixen cultures específiques de cada societat, en sentit etnològic, i en relació amb la descolonització.

Es va a distingir llavors tres concepcions de la cultura:

Filosofia: universalitat dels valors. Humanitat

Sociologia: epistemologia del conflicte social. Diferència de les classes. Concepte de cultura obrera, cultura camperola. Etnologia: pràctiques de vida de cada societat. En primer lloc exòtic (amb la etnologia clàssica de Malinowski), després urbana (amb l'Escola de Chicago).

Hi ha una quarta concepció, sortida del interaccionisme simbòlic: les pràctiques ritualitzades de tot grup, que estructuraven l'exposició social. Per exemple les nombroses manifestacions del que es diu avui "la cultura jove".

L'Etnografia va a criticar el postulat del vincle homogeni. L'heterogeneïtat de les situacions socials indica els límits de la mediació. És almenys el que vam poder constatar a partir dels estudis de terreny (pragmàtic).

Quan el context és massa heterogeni perquè la mediació sigui possible, és necessari canviar d'estratègia.

D'aquí la metodologia que preconitzo avui sota el nom de Rodeig etnogràfic.

Em baso àmpliament aquí en els treballs de Garfinkel (etnometodologia), per observar que en tota situació social existeixen dos vessants, al mateix temps:

- Indexicalitat (irreductibilitat i opacitat del sentit social produït pel grup)
- Teatralitat (exhibició del grup davant l'exterior).

La qüestió de la intervenció pren llavors, per als que sostenen l'alternativa etnogràfica una nova dimensió, no solament metodològica (com plantejament i com actitud), sinó també en termes epistemològics (el lloc del subjecte en la producció interactiva de coneixement).

La intervenció podria pensar-se com a modalitat complexa de mediació en el context intercultural. Es passa així de la sociologia a l'antropologia. És necessari aportar aquí una precisió de vocabulari. Els termes d'antropologia i etnologia no sempre s'empren en el mateix sentit. Sense parlar de l'antropologia original, que s'ocupa de la història natural de l'home i se situa més aviat del costat de la paleontologia, el concepte d'antropologia cultural francès, molt vinculat a l'estructuralisme de Lévi-Strauss, articula l'etnografia com observació de terreny, la etnologia com a ciència dels pobles exòtics (teorització de l'observació) i l'antropologia com generalització dels coneixements etnològics.

AL contrari, la concepció americana, vinculada a la realitat de la dimensió ètnica de les realitats socials, tendeix a absorbir l'etnologia en l'antropologia i en conseqüència a generalitzar l'ocupació del terme

antropologia. La influència americana va implicar a Europa, una aproximació entre els dos termes, encara que la pràctica s'estén d'un ús no diferenciat entre antropologia i etnologia. L'Anàlisi institucional, per la seva banda, va evolucionar fins a favorir l'Antropo psicològic, amb els treballs de Georges Lapassade sobre l'ansietat, o de Michel Lobrot amb la No Directividad en la intervenció.

Per a La Societat Europea de Etnografia de L'Educació, el panorama es presenta d'una manera diferent. L'antropologia es refereix a l'estudi dels grups socials a partir de les seves pràctiques culturals. I la etnografia no és ja el moment de l'observació, sinó una postura global referida al interaccionisme simbòlic, que es basa en un plantejament implicat, participant i interactiu.

Deconstruir

L'intercultural és consubstancial al ser humà.

El que està adquirit és el mite cultural, construït sobre la manera de la dificultat, per l'educació, en les nostres societats, principalment per l'escola però també per L'Església.

Per què afirmem aquesta paradoxa? Prenguem un exemple:

El nen és el producte de la cultura dels seus dos pares. Però en conjunt és altra cosa. No és un simple resultat. És construcció, producció, invenció d'altra cosa a partir de diverses dades culturals.

D'aquí la qüestió, que ens interessa molt avui, la dissociació. Ens interessem per les personalitats múltiples i per la crítica de la identitat. Aquesta és la raó per la qual Georges Lapassade, Michel Lobrot i jo mateix acabem d'escriure un llibre en aquest sentit, titulat **"El mite de la identitat, elogi de la dissociació"**.

La reflexió sobre l'intercultural va llavors a introduir la dimensió d'una reflexió prioritària entre si i altre.

La consciència dels límits en la comprensió de l'altre és una de les condicions de l'intercanvi entre les persones, i la focalització sobre la dimensió del subjecte posa de manifest que trobar a l'altre, no és solament donar un pas cap a ell, és xocar-se en primer lloc amb els seus propis hàbits. Per descomptat l'intercultural suposa un "interès", una empatia, un desig de comprendre. Es tractarà de buscar el que acosta i no solament el que s'oposa a la comunicació. Però la complexitat està en el centre de

l'intercultural com a fenomen social. No es tracta solament d'un coneixement en sentit neutre del terme, i per això la qüestió va interessar a l'Anàlisi Institucional de seguida.

El que l'intercultural posa en primer plànol quan es planteja, és el concepte d'Implicació. I no solament una implicació psicològica, pel que es refereix al contacte entre individus, sinó una implicació lògica i fins i tot epistemològica, fundada sobre la relació entre el subjecte i l'objecte en el procés del coneixement i trobant el seu sentit en la irreductibilitat de la complexitat.

D. Les recerques actuals de l'Anàlisi institucional en l'àmbit de les relacions interculturals

L'Anàlisi Institucional ha estat interessat i afectat des del principi per la problemàtica de l'Intercultural. Però no en "línia directa". Aquest tema es va integrar en contextos de reflexió més globals.

Es pot considerar que la branca francesa de l'Anàlisi Institucional, evolucionant cap a l'antropologia (a distingir grups formats a Argentina o a Mèxic, que se situa més aviat en una perspectiva política autogestionària i psicoanalítica crítica), va creuar l'Intercultural per dues vies diferents: D'una banda Michel Lobrot, que desenvolupa una antropologia molt psicològica (des de les articulacions entre els diferents nivells de la realitat humana, de l'individu fins al social global); per altra banda Georges Lapassade i jo mateix, que preveiem una antropologia "més regional" (a partir de l'interaccionisme simbòlic i parcialment l'etnometodològic). Encara que l'enfocament pot semblar diferent (i alimenta el debat i també les intervencions), nosaltres guardem en comú una sèrie de conceptes fonamentals:

- Centrar-se sobre les pràctiques culturals
- L'actitud d'intervenció
- El reconeixement de l'autonomia dels protagonistes
- El reconeixement de l'especificitat de les cultures
- La construcció de la realitat per les interaccions permanents

Georges Lapassade va introduir a França el corrent cridat "Etnografia de l'escola", a partir dels treballs de Peter Woods el llibre dels quals

més conegut, "Inside schools", es va traduir al castellà sota el títol "L'escola per dintre".

Aquestes reflexions van dur a criticar la reducció a l'àmbit de l'escola, i a generalitzar el plantejament etnogràfic a tot el camp educatiu, inclosos els adults en les seves diferents pràctiques de formació.

Així es va constituir un grup europeu d'universitaris, sota el nom de Societat europea de etnografia de l'educació, que publica una revista multilingüe, i que el seu assetjo Internet s'instal·la a Espanya:

www.unizar.es/etnoedu

Aquesta societat, a causa dels seus objectes de reflexió, però a partir de la seva manera d'existència, està directament preocupada pel fenomen de l'Intercultural. Per exemple no s'utilitza una única llengua (que seria l'anglès o el francès), si no que es parla la llengua del lloc on es celebren els col·loquis.

El que significa un gran esforç, però obliga també a posar-se contínuament des del punt de vista de l'altre.

En relació als objectes ells mateixos, la multiculturalitat estructural de la SEE ens va permetre comprendre les especificitats de cada país en relació amb temes aparentment comuns: així doncs, el concepte de pedagogia no cobreix la mateixa realitat cultural a Alemanya, Espanya, Itàlia o a França.

Els fenòmens de ruptura amb l'escola, o la violència en la joventut, han de també preveure's a partir de les especificitats locals, però en el marc d'una reflexió pluricultural i d'instruments conceptuals construïts conjuntament. Així doncs, intervenim en les labors d'investigació sobre la "Educació social" a Aragó, mentre que el terme no existeix en francès (es parla de "formació d'adults").

La SEE pensa avui:

- Reconeixement de les autonomies de pensament (no hi ha pensament únic, ni universalització dels models).
- Reconeixement de les coherències, globals, innegociables (cadascun per sobreviure, ha de descriure el món amb les seves pròpies referències i eines).
- Reconeixement de les especificitats culturals (tret a la llum especialment en els treballs sobre els nens dels carrers a Polònia).

Aquests diferents eixos d'investigació van dur a la SEE a acostar-se més encara a Michel Lobrot i al seu equip que va posar a punt un mètode d'intervenció conegut sota el nom "No Directividad en la intervenció (NDI)."

I existeix ara un grup mixt internacional (francès, italià, espanyol) del que forma part Maria Antònia Santandreu, que tracta des d'un punt de vista antropològic original, les noves dades demogràfiques aparegudes a Europa (migracions, immigracions), les noves metodologies de formació vinculades a l'arribada de noves poblacions: Asiàtics, Europa de l'Est, Gitanos, Romanesos etc.

Aquest grup integra també l'evolució del pensament teòric des de l'Anàlisi Institucional fins als nous temes d'investigació (intercultural, llengües i societats, i també desviacions, noves formes de violència, situacions de ruptura davant les noves dades socials etc.). Posem l'accent especialment en la qüestió del minoritari com nivell pertinent d'anàlisi social, en aquest temps que el pensament únic insisteix al contrari, sobre les dificultats uniformadores de la globalització mundial de tota classe de problemes.

Conclusió

- És el **micro-social** que actua: nivell pertinent de realitat.
- La dolenta manera de pensar la qüestió de la immigració seria una alternativa entre repressió i regularització, com es planteja avui a França.
- S'atén a **dues lògiques que són coherents**

La de la igualtat (França republicana)

La de la llibertat (democràcia anglesa... i espanyola)

El drama, a França, és que les dues lògiques es confonien històricament en l'imaginari social. La pujada de l'extrema dreta a les eleccions presidencials de 2002 va mostrar l'evidència d'aquesta confusió, que enfosca tots els debats socials actuals: assumpte del vel islàmic (2003), els motins dels suburbis de població d'origen immigrada (colonitzada) (2005), la revolta estudiantil contra la precarietat (2006).

- És necessari **superar ara el bloqueig** que es formula llibertat vs igualtat. La nova situació, precisament intercultural, producte del

debat. Les diferències no són identitats irreductibles i autosuficients, però no podem atènyer-nos a considerar-les com a tals riqueses. Aquestes diferències produeixen també les desviacions comunitàries.

És la reflexió intercultural la que proporciona ara les millors pistes per a sortir d'aquesta divisió, tal com se li veu a França.

Aquesta és la raó per la que l'intercultural ens duu a mirar del costat de La Etnosociologia, com ho mostren els treballs de Lapassade, així com de Pascal Dibie i Cristóbal Wulf.:

El repte és el de l'estudi del que és comú i diferent

- Prendre el problema per l'etnocultural: Menjar (comprendre el plat de l'altre), dormir com a tècnica cultural. Delimitacions i intercanvis entre dues cultures.

Lapassade, així com de Pascal Dibie i Cristóbal Wulf: El repte és el de l'estudi del que és comú i diferent? Prendre el problema per l'etno-cultural: Menjar (incloure la base de l'altre), dormir com a mètode de cultiu.

Delimitacions i intercanvis entre dues cultures.

Però també creació de **noves pràctiques culturals**: així com la llengua evoluciona, les societats s'enriqueixen de les barreges. El problema de la intervenció intercultural és llavors:

És necessari fer viurable el que és necessari. Viure l'estranger, en relació a nosaltres, i enriquir-se recíprocament en la pràctica de les interaccions culturals. Instal·lar en els nostres caps el pensament heterològic.

BIBLIOGRAFIA

Abdallah-Pretceille Martine, *Vers uneix pédagogie interculturelle*, Paris, Anthropos, 1996

Ardoino Jacques, Boumard Patrick, Sallaberry Jean-Claude, *Actualité de la théorie de l'institution*, Paris, L'Harmattan, 2004

Augé Marc, *Pour uneix anthropologie donis mondes contemporains*, Paris, Aubier, 1994

Bistolfi René, *Euro-Méditerranée, uneix région à construire*, Paris, Economica, 1995

Boumard Patrick, *Els savants de l'intérieur*, Paris, Armand Colin, 1989

Boumard Patrick, Lapassade Georges et Lobrot Michel, *Li mythe de l'identité, apologie de la dissociation*, Paris, Anthropos, 2006

Boumard Patrick et Marchat Jean-François, *Chahuts, ordre et désordre dans l'institution scolaire*, Paris, Armand Colin, 1994

Demorgon Jacques, *Complexité des cultures et de l'interculturel*, Paris, Anthropos, 1996

Demorgon Jacques, *L'histoire interculturelle des sociétés*, Paris, Anthropos, 1998

Devereux Georges, *Ethnopsychanalyse complémentariste*, Paris, Flammarion, 1972

Dibie Pascal et Wulf Christoph, *Ethnosociologie des échanges interculturels*, Paris, Anthropos, 1998

Giust-Desprairies Florence et Muller Burkhard, *Es former dans un contexte de rencontres interculturelles*, Paris, Anthropos, 2000

Hess Remi, *La sociologie d'intervention*, Paris, PUF, 1981

Lapassade Georges, *L'ethnosociologie*, Paris, Méridiens-Kliencksieck, 1991

Lapassade Georges, *Les microsociologies*, Paris, Anthropos, 1996

Lourau René, *Implication, transduction*, Paris, Anthropos, 1997

Samprini Alain, *Le multiculturalisme*, Paris, Gallimard, 1997.